

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних наук

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕТНІЧНІ СЕПАРАТИЗМИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ПРОБЛЕМАТИКА, ТЕХНОЛОГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Освітньо-професійна програма «Політичні технології та аналіз політики»
Спеціальність С2 Політологія
Галузь знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація
та міжнародні відносини»

Затверджено на засіданні
кафедри політичних наук
Протокол № 06 від 18.11.2025 р.

Завідувач кафедри

Монолатій І. С.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання
Викладач (-і)	Мосора Михайло Андрійович
Контактний телефон викладача	+380964340284
E-mail викладача	mykhailo.mosora@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредитів ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	вівторок 15.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Силабус навчальної дисципліни «Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців на другому (магістерському) рівні вищої освіти ОПП «Політичні технології та аналіз політики», спеціальність С2 Політологія. Предметом вивчення навчальної дисципліни є комплексний та всебічний аналіз особливостей інституціоналізації сепаратизму, загроз та тенденцій розвитку в ЄС та Україні; теорії розуміння сепаратизму як явища політичного конфлікту; механізми вирішення загроз сепаратизму у ЄС та Україні; історії ефективного вирішення проблеми сепаратизму в державах Європи. Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти другого рівня передбачає вивчення дисципліни «Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання» за денною формою навчання в обсязі 90 годин, в тому числі: 12 годин лекцій, 18 години семінарських занять і 60 години самостійної роботи. Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання» є система теоретичних знань, концепцій, моделей і методів, що забезпечують розуміння явища етнічного сепаратизму крізь призму сучасних міждисциплінарних підходів. Предмет охоплює вивчення основних підходів до визначення поняття «сепаратизм» як етнополітичного конфлікту, основних причин та тенденції сепаратизму у ЄС; розгляд концепції «Європи регіонів» у контексті впливу її імплементації на розвиток окремих випадків сепаратизму регіонів ЄС; вивчення проявів сепаратизму у ЄС (Каталонія, Шотландія, Північна Ірландія, Корсика, Бретань, Фландрія, Валлонія та ін.); вивчення причин, тенденцій та перспектив подолання загроз сепаратизму в Україні. <i>Лекційні заняття</i> системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам освіти усвідомити його значення, обсяг і структуру, зміст окремих розділів і тем, надають змістовну, організаційну та методичну допомогу у самостійному їх вивченні, визначають найбільш складні теми та питання. Проведення <i>практичних та семінарських занять</i> має на меті надати здобувачам вищої освіти другого рівня навички практичного застосовування набутих під час лекцій теоретичних знань про поняття, зміст, види етнічного сепаратизму; систему теоретичних	

знань, концепцій, моделей і методів, що забезпечують розуміння явища етнічного сепаратизму крізь призму сучасних міждисциплінарних підходів.

Самостійна робота здобувачів освіти є невід’ємною складовою частиною навчального процесу. Основна мета самостійної роботи – засвоєння навчального матеріалу, передбаченого програмою курсу і не охопленого іншими видами занять – лекційними, семінарськими тощо. Самостійна робота здобувачів освіти сприяє розвитку у них критичного мислення та формування навичок цілеспрямованої самостійної роботи з літературними джерелами, нормативними документами, інформацією в цілому та вміння на їх основі аналізувати та вирішувати проблемні питання і робити власні висновки та обґрунтування як теоретичного, так і практичного характеру.

Опанувавши курс, здобувачі вищої освіти мають вміти використовувати теоретичні знання з дисципліни у практичній діяльності; використовувати понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни «Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання»; знати та розуміти природу, джерела та напрями розвитку процесів етнічного сепаратизму у ЄС та Україні; продемонструвати знання та розуміння вузькоспеціалізованих (політичних, правових, безпекових, соціальних тощо) аспектів розвитку процесів сепаратизму; визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, безпекові, економічні суспільні й інші ризики проявів етнічного сепаратизму у державах ЄС та України.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнічні сепаратизми в сучасному світі: проблематика, технології регулювання» є сформувати у студентів глибоке, неупереджене та відповідальне розуміння етнічного сепаратизму як складного політичного явища, що має різні прояви в ЄС і в Україні, та навчити протидіяти його деструктивним формам у демократичний спосіб; зрозуміти історичні, політичні, соціальні та культурні причини виникнення етнічного сепаратизму; навчити студентів відрізняти внутрішні чинники сепаратизму від зовнішніх маніпуляцій і гібридних впливів.

Основними цілями вивчення дисципліни є формування теоретичних і практичних знань щодо проявів етнічного сепаратизму у ЄС та Україні; формування вміння критично аналізувати політичні наративи, пропаганду та дезінформацію що пов’язана із проявами сепаратизму; вивчення практики та порівнювання підходів ЄС та України до врегулювання етнополітичних конфліктів; розкриття ролі міжнародного права, європейських інституцій і механізмів захисту прав меншин; розгляд балансу між правом на самовизначення та принципом територіальної цілісності держав; формування відповідального ставлення до питань національної єдності, міжетнічного діалогу та соціальної згуртованості; вивчення ролі сепаратизму як інструменту гібридної війни в Україні.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

ІК-1. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності:

ЗК-04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК-01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК-05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК-06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Предметні результати навчання:

ПРН-01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПРН-02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПРН-04. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.

ПРН-08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.

5. Організація навчання**Обсяг навчальної дисципліни**

Лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2	С2 Політологія	1	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.
------	----------------

	лекції	семінарські заняття	сам. роб.
Тема 1. Етнічний сепаратизм як явище політичного конфлікту: теорія та основний понятійно-категоріальний апарат.	2	4	10
Тема 2. Типологія сепаратизму: автономізм, сецесія та іредентизм.	2	2	10
Тема 3. Процеси регіоналізації у Європейському Союзі як загроза проявів сепаратизму. Концепція «Європи регіонів».	2	4	10
Тема 4. Особливості південно-західної (іберійської) моделі сепаратизму. Прояви сепаратизму в Каталонії (Іспанія).	2	2	10
Тема 5. Особливості північно-західної моделі сепаратизму. Прояви сепаратизму у Шотландії (Сполучене королівство).	2	2	10
Тема 6. Сучасні тенденції та загрози проявів сепаратизму в Україні.	2	4	10
ЗАГ:	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Структура розподілу балів передбачає: 1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів; 2) написання контрольної письмової роботи – 30 балів; 3) виконання індивідуального завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми політологічного характеру – 20 балів (з них 10 балів – за проєкт, 10 балів – за представлення). Загальна кількість – <i>100 балів</i> .		
Вимоги до письмових робіт	Виконання письмової роботи передбачає: 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: – виявлення розуміння сутності понять і термінів – <i>9 бали</i> ; – вміння структурувати основні принципи та методи дослідження – <i>12 бали</i> ; – знання теоретичних засад, завдань, методів – <i>9 бали</i> ; Загальна кількість – <i>30 балів</i> .		
Семінарські заняття	На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо. Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.		

	Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні від 2 до 5 балів. 5 балів студент отримує за вичерпну бездоганну відповідь із наведенням двох і більше прикладів на підтвердження теоретичного положення, яке розглядається. 4 бали – за повну відповідь із наведенням двох і більше прикладів проте з однією-двома змістовими неточностями. 3 бали – за неповну правильну відповідь, або таку, що містить ряд змістових неточностей чи невірно наведені приклади або їх відсутність. 2 бали – за часткову, з грубими недоліками відповідь, або за її неадекватність завданню чи відсутність взагалі. При переведенні в бали в сумі можна набрати 50 балів. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент, який не виконав завдання, що виносилися на самостійну роботу, в установлений термін та отримав менше 30% за поточний контроль направляється на талон №2. До того часу, він має виконати/доопрацювати завдання та подати їх на перевірку викладачу.
Підсумковий контроль	Рівень знань та успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт. Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проєктів. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість балів.
7. Політика навчальної дисципліни	
Письмові роботи: студент зобов'язаний добросовісно готуватися до усіх видів поточного та підсумкового контролю, які виносяться на практичні заняття та самостійну роботу. вчасно виконати письмове завдання (підготовка реферату; виконати підсумковий тест у зазначений день. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Академічна доброчесність: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв, планшету чи іншого мобільного пристрою під час опитування, виконання письмового завдання чи тестування є недопустимими та призводять до не зарахування результатів чи не складання тестування відповідно до Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у	

навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Відвідування занять. При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховується присутність студента на заняттях (у тому числі на лекційних), пропуски та спізнення без поважної причини, що передбачено Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Студенти мають можливість відпрацювати заняття, які було пропущено з поважних причин, а також отримати роз'яснення питань, з якими виникли труднощі у процесі підготовки до семінарських занять і письмових робіт, на консультаціях викладача кожного вівторка о 15.00.

Навчання за індивідуальним графіком: студенти, котрі навчаються за індивідуальним графіком, опрацьовують частину теоретичного матеріалу самостійно з обов'язковим проходженням усіх тестувань. системі дистанційного навчання d-learn.pnu.edu.ua та виконанням усіх завдань відповідно до індивідуального графіку навчання, складеного та погодженого з викладачем на початку семестру. Умови навчання за індивідуальним графіком регламентуються Положенням про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Неформальна освіта: порядок перезарахування результатів неформальної освіти в межах курсу (наприклад, результати проходження курсів на платформах самоосвіти Prometheus, Ed Era, Coursera, Udemy, наявність сертифікатів, котрі підтверджують проходження відповідних професійних курсів / тренінгів, тощо) регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Повторне вивчення дисципліни: студент, який не набрав 50 балів за відомістю №3, направляється на проходження курсу вдруге відповідно до Положення про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS або відраховується з навчального закладу.

Наприкінці курсу студенти мають можливість надати відгуки та пропозиції щодо якості викладання дисципліни на сайті <https://d-learn.pnu.edu.ua>

8. Рекомендована література

Література:

Основна

1. Агарков О. Сепаратизм у соціологічному дискурсі: теоретикометодологічний аспект. Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. 2015. № 1. С. 43–48.
2. Асланов С. Дестабілізація етнополітичної ситуації в Автономній Республіці Крим. Актуальні проблеми політики. 2014. № 52. С. 163–172
3. Басараб М. Глобалізаційні тенденції: нові стимули для сепаратизму. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2011. № 5. С. 275–286.
4. Басараб М. Етнічний сепаратизм: іманентна конфліктність чи відповідь на загрози цінностям. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2011. № 4. С. 296–307.

5. Білоножко С. Англо-шотландські відносини: деволюція замість федерації. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. № 35. С. 286–289.
6. Вітман К. Конфліктність етнічності як загроза етнополітичній стабільності держави. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2010. Т. 9. С. 121–128.
7. Вітман К. Особливості процесу сепаратизації в Україні. Актуальні проблеми політики. 2014. № 53. С. 19–28.
8. Гайдай Д. Новітні підходи у дослідженні «етнічних конфліктів». Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. 2009. № 12. С. 160–168.
9. Гулай В. Місце та роль територіальної громади в реалізації політики децентралізації: польський досвід та українські реалії. Регіональні студії. 2020. № 22. С. 15–19.
10. Дівак В. Деякі проблеми реформування адміністративно-територіального устрою та регіоналізація України. Держава і право. 2009. № 45. С. 627–632.
11. Кукарцев О. Міжетнічні конфлікти та їх особливості в процесі регіоналізації сучасних держав. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. 2008. № 66. С. 147–151.
12. Мирна Н. Сучасні тенденції регіоналізації та їх роль в європейських інтеграційних процесах. Державне будівництво. 2013. №1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/5/05.pdf>
13. Мосора М. Активна фаза сепаратизму в Каталонії. Прикарпатський вісник НТШ (серія «Думка»). 2018. № 5(49). С. 201–211.
14. Мосора М. Етнічний сепаратизм: теоретичне обґрунтування причин виникнення. Прикарпатський вісник НТШ (серія «Думка»). 2016. № 3. С. 208–215.
15. Мосора М. Особливості сепаратизму в Європейському Союзі у контексті концепції «Європи регіонів». Прикарпатський вісник НТШ (серія «Думка»). 2017. № 5-6. С. 148–158.
16. Мосора М. Політичне майбутнє Шотландії та Північної Ірландії. Два шляхи – один вибір? Прикарпатський вісник НТШ (серія «Думка»). 2019. № 4 (56). С. 87–98.
17. Мосора М. Угорський автономізм на Закарпатті: сучасні реалії. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2020. № 41. С. 229–238.
18. Нагорна Л. Феномен регіоналізму і національна ідентичність в Україні: історичні витоки. Регіональна історія України: Зб. наук. ст. Інституту історії України НАН України. 2007. №1. С.107–122.
19. Панібудьласка В. Етнополітичний сепаратизм – поняття, зміст, форми і природа. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. 2009. № 44. С. 306–313.
20. Рафальський І. Самовизначення та сепаратизм. Питання теорії. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2014. № 4. С. 78–93.
21. Сміт Е. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 223 с.

Допоміжна

1. Монолатій І. Разом, але майже окремо. Взаємодія етнічних акторів на західноукраїнських землях у 1867–1914 рр.: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2010. 736 с.
2. Мосора М. Особливості сучасної політизації кашубів. Вісник Прикарпатського університету. Політологія. 2018. № 12. С. 283–291.
3. Сліпецька Ю. Закарпаття: конфліктний потенціал у контексті соціополітичного розмежування в Україні. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. № 4. С. 143–149.

4. Стафійчук В., Ковалевич Л. Аналіз підходів до типології сецесіонізму. Географія та туризм. 2014. Вип. 28. С.163–169.
5. Цебенко О. Ідеологічні засади сепаратизму. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. № 99. С. 90–94.
6. Alexander H., Badcock J. Why does Catalonia want independence from Spain? The Telegraph. URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/0/does-catalonia-want-independence-spain/>
7. Beary B. Separatist movements: should nations have a right to self – determination. Global researcher. 2007. №2. URL: <https://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqrglobal2008040000>
8. Bieri M. Separatism in the EU. CSS Analyses in Security Policy. 2014. №160. URL: <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/specialinterest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse>
9. Cairney P. The scottish political system since devolution: from new politics to the new scottish government. Charlottesville, USA, 2011. 278p.
10. Horowitz D. Ethnic groups in conflict. University of California Press, 2001. 715 p.
11. Lake D., Rothchild D. Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict. International Security. 1996. Vol.21 (№ 2). P. 41–75.
12. Lineira R., Cetra D. The independence case in comparative perspective. The Political Quarterly. 2015. Vol. 86 (No. 2.). P. 257–264.

Інформаційні ресурси

Євроінтеграційний портал. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>

Сайт Офісу Ради Європи в Україні. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>

Сайт Представництва Європейського Союзу в Україні.

https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232

Prof. Dr. Henri de Waele. Disintegration from Within: The Role of Independence and Separatist Movements in the EU. <https://lecture2go.uni-hamburg.de/en/l2go/-/get/v/19566>

Рекомендовані курси на платформах самоосвіти

Курс ВУМ «Що таке європейська ідея?» <https://vumonline.ua/course/what-is-the-european-idea/>

Курс Prometheus «Україна на шляху до ЄС»: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ukraine-road-to-eu/>

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті дистанційного навчання Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

<https://d-learn.pnu.edu.ua/>

Викладач

М. А. Мосора